

Korset och Kronan

Nr 132/2023

Jesus säger: Håll fast vid
det du har så att ingen
kommer och tar din krona
(Upp. 3:11)

Martin Chemnitz (5)

Vi har sett hur Chemnitz i *De coena Domini* varnar för att använda kyrkofädernas vittnesbörd på fel sätt. Man måste först noga undersöka vad Skriften lär utan att låta något annat påverka. Sedan kan man utifrån den klara skriftläran se var goda vittnesbörd om denna bibliska lära har funnits i fornkyrkan.

Den metod Chemnitz föredrar när det gäller studiet av kyrkofäderna är inte kronologisk. Han utgår i stället systematiskt och läromässigt från olika delar av nattvardsläran. Chemnitz gör en uppdelning i åtta delar och ger många exempel i varje del. Det är ett mycket omfattande kapitel och här kan därför bara några axplock ges därifrån.

Chemnitz citerar omkring 25 kyrkofäder och några andra källor. Här följer en lista

Kyrkblad för S:t Martins och S:t
Petri församlingar, Evangelisk-Lutherska
Kyrkan i Sverige. Red. Sten Rydh.
Nr 132, 17 febr. 2023.

Ordet om korset är en
dårskap för dem som går
förlorade, men för oss som
blir frälsta är det en Guds
kraft (1 Kor. 1:18)

Den gode herden
leder sina får (Joh. 10)

med årtal när de levde och platsen där de
föddes eller huvudsakligen verkade.

Kyrkofäder som citeras

Äldre fornkyrkan (till o. 500)

Ignatius av Antiokia (35/50-107)
Justinus martyren (c 100-165), Samarien
Irenaeus (130-202),
Tertullianus (c 160-225)
Origenes (184-254)
Cyprianus (c 200-258), Kartago
Hilarius (315-366), Poitiers
Gregorius av Nazianz (329-390)
Basilius den store (330-379), Caesarea
Gregorius av Nyssa (335-394)
Ambrosius (340-397), Milano
Hesychius av Jerusalem (? - c 450)
Chrysostomos (347-407), Antiokia
Hieronimus (347-420), Betlehem
Augustinus (354-430), Hippo
Kyrillos (376-444), Alexandria
Eucherius (c 380 - c 449), Gallien
Leo I (c 400-461), påve, Rom
Theodoret av Kyrros (423-457)
Gelasius I (?-496), Rom, påve

Medeltiden (efter 500)

Gregorius (c 540–604), påve, Rom
 Beda ”venerabilis” (c 672-735), England
 Theophylactus (?-754), Antiokia
 Oecomenius, (tidigare åsikt: biskop på
 900-talet, nu: troligen flera författare)
 Bernhard av Clairvaux (1091-1153)
 Gratianus (? - före 1159), Italien
 Gelasius II (c 1060-1119), påve

Dessutom citat från:

Kyrkomötet i Nicaea år 325 och dess kanon (beslut).

Även några motståndare diskuteras, t.ex. Valentinus, Marcion, Oecolampadius och Calvin.

Innehållet i citaten

I det följande ges antingen hela citat eller en kortare sammanfattning av vad respektive kyrkofader lärt. Sidhänvisningar ges till den engelska utgåvan av Chemnitz bok *De coena Domini* (1570): *The Lords Supper*, St Louis, 1979. I denna bok finns källhänvisningar till varje citat. Chemnitz ordnar citaten i åtta grupper från A till H:

A. Eukaristin består av två saker, brödet och Kristi kropp (s. 151).

Justinus martyren säger att brödet och vinet i nattvarden kallas eukaristi. *Irenaeus* betonar att eukaristin inte bara består av en substans, utan av två. Han skriver: ”Det ena tinget är jordiskt medan det andra är himmelskt”. *Irenaeus* kallar också uttryckligen brödet för Kristi kropp och bågaren för Kristi blod.

Augustinus talar ännu klarare när han säger: ”Det vi säger och kämpar för på alla sätt är att fastställa att detta sakrament utgörs av två element: det synliga elementet och det osynliga, vilket är vår Herres Jesu Kristi kött och blod.”

Theodoret återger ett citat från *Ignatius* där denne säger om sin tids villolärare: ”De bekänner inte att eukaristin är vår frälsare

Jesu Kristi kropp, i vilken han led för våra synder och vilken Fadern reste upp från de döda genom sin nåd.”

Och *Bernhard* skriver: ”Det yttre som vi ser är bröd och vin. Men vad vi tror är att detta yttre som framträder är Kristi sanna kropp, som hängde på korset och Kristi sanna blod, som flöt ur hans sida.”

B. Likheten med Kristi två naturer (s. 153).

Cyprianus, Augustinus, Chrysostomos *Gelasius* och *Theodoret* skriver alla om ”att Kristi person består av två naturer, som varken får åtskiljas eller sammanblandas, på samma sätt som eukaristin består av två ting, nämligen det yttre framträdandet av elementen och Kristi osynliga kropp och blod.”

Vidare: ”De fastställer också att det sätt som föreningen sker på inte är detsamma i båda fallen. I Kristi person är det fråga om en förening av två naturer i en oskiljaktig, personlig (s.k. hypostatisk) union, vilket inte är fallet i nattvarden. Men likheten ligger i att... det både i Kristi person och i nattvarden... är två skilda saker som i sanning på ett oförklarligt sätt är förenade tillsammans även om föreningens art är olika.”

C. Kristi kropps substans är närvarande överallt där Herrens måltid firas (s. 154).

Beda citerar *Augustinus* ord: ”Tag emot i detta bröd det som hängde på korset; tag emot i denna bågare det som rann ut från Kristi sida. Ty den som tror att Kristus är en lögnare vinner döden och inte livet.”

Chrysostomos säger: ”När vi håller bågaren i våra händer ärar vi Gud och står förbluffade inför denna ousägliga gåva, nämligen att han utgjöt just detta... och inte bara utgjöt det utan också delar ut det till oss alla.”

Han säger också: ”Herrens bord intar krubbans plats, ty där ligger Herrens kropp, inte längre svept i lindor utan iklädd den helige Ande.”

I den *nicenska kanon* står det uttryckligen (vilket även *Oecolampadius* citerar): ”På Herrens heliga bord ligger... två ting som är närvarande och framställda för oss, nämligen brödet och bågaren och sedan också Guds lamm själv med sin dyrbara kropp och sitt blod. Och på det heliga bordet finns inte bara de ting som kan uppfattas med de yttre sinnena, utan sinnet måste också upplyftas så att tron också tänker på de ting som inte är synliga för sinnena, nämligen Kristi kropps och blods sanna närvaro.” *Chemnitz* kommenterar: ”Denna kanon bekänner tydligt och klart att sinnet skall upplyftas och tron meditera så att man inser att på det heliga bordet har Guds lamm med sin kropp och sitt blod placerats.”

Den reformerte *Oecolampadius* menade nämligen, liksom Calvin, att sinnet och tron endast kunde upplyftas till Kristi kropp i himlen, medan de ansåg att Kristi kropp inte alls fanns i brödet. Denna tolkning stämmer dock inte med de tydliga orden i denna kanon från Nicaea, som tydligt talar om vad som ligger på altaret!

Mot detta skriver också *Chemnitz*: ”Alltså ansåg de övriga fäderna att innan konsekrationen finns det bara en substans där, nämligen brödet och vinet. Men när Kristi ord och instiftelse kommer till dessa element, så finns där inte bara en substans närvarande som förut, utan samtidigt är också Kristi sanna kropp och blod där, som Ambrosius säger i ’De sacramentis’ (4:4-5): ’*Detta Bröd är bröd innan sakraments-orden (kommer till). Men när Kristi ord kommer till det, så är det Kristi kropp.*’

Och *Augustinus* upprepar på många ställen att det finns två ting i nattvarden, av vilka det ena är synligt, nämligen brödet och vinets element, medan det andra är osynligt, nämligen Herrens kropp och blod. Detta sker inte på grund av att Kristi kropp av naturen är osynlig eller eftersom han är i himlen, utan på grund av att han i

Herrens nattvard är närvarande på ett osynligt, himmelskt och outgrundligt sätt.”

Gregorius av Nyssa skriver: ”’Detta är mitt blod, som är utgjutet...’ Det är inte fråga om att det här skulle vara en sak och det där något annat, utan de är båda ett och detsamma. Ty i morgon kommer från min sida rinna det som ni nu dricker och det som ni ser i denna bågare.”

Det var omöjligt för de reformerta under reformationen att få dessa kyrkofäderscitat att stämma överens med deras villfarelse om *frånvaron* av Kristi kropp och blod. De försökte vränga både de bibliska instiftelseorden och de trogna fädernas vittnesbörd efter sina egna idéer, som i grunden utgick från förnuftet. Det är också en skam när modernistiska, lutherska teologer i vår tid i flera överenskommelser med de reformerta har förklarat att det inte längre råder någon skillnad mellan luthersk och reformert lära om nattvarden! Detta beror endast på att de modernistiska teologerna inte längre lär i enlighet med Bibelns klara ord.

D. Kristi kropp är i himlen och samtidigt när-varande i Herrens nattvard (157).

Chrysostomos skriver: ”O vilket mirakel! O vilken Guds välsignelse! Han (Kristus) är den som med Fadern sitter där uppe och i varje tid håller allt i sina händer och ger sig själv till dem som vill ta emot och omfamna honom! Och detta sker inte genom några dolda konster utan öppet inför alla deras ögon, som står och ser på. Tillsammans med dessa jordiska ting som är synliga tror vi nämligen att Kristi kropp och blod är närvarande.”

Vidare: ”Detta mysterium ger åt dig en himmel på jorden. Fly till himmelens port, ja, till himlarnas himmel, och se dig omkring. Du kommer då att se de ting som här sagts (om eukaristin), ty det som är där (ekeí) i himlarnas himmel är det mest värdefulla av allt. Detta vill jag (här) visa dig placerat på jorden. Ty i ett palats är

inte det viktigaste väggarna och det gyllene taket, utan kroppen av den kung, som sitter på tronen. Så är också i himlen kungens egen kropp det viktigaste av allt. Men du får nu tillåtelse att se den här på jorden. Ty jag visar dig inte änglar eller ärkeänglar eller himlarnas himmel, utan Honom, som är deras Herre. Nu kommer du att förstå hur du på jorden kan se det som är det allra värdefullaste i himlen. Du får inte bara se det utan också röra vid det, inte bara röra vid det utan också äta det, och när du har mottagit det får du återvända hem.”

Chrysostomos skriver också: ”När ni ser prästens hand räcka fram Herrens kropp till oss, måste vi komma ihåg att det inte är prästens hand utan Kristi hand. Det är Han som då säger till oss: ’Tag och ät. Detta är min kropp.’ ”

E. Kristi kropp i nattvarden tas inte bar emot i hjärtat eller i anden men också av personens fysiska mun (s. 161).

Tertullianus säger att när vi äter Kristi kropp i nattvarden så är hans skapade verk, människans kropp och själ, förenade till ett. Och på detta sätt fortsätter han: ”Vårt kött äter Kristi kropp och blod så att själen fylls med Gud. Därför kan inte det han har förenat i sin skapelse skiljas åt i hans gåva.”

Augustinus framhåller att det anses mer förskräckligt att äta en människokropp och dricka blod än att dessa förstörs på annat sätt. Han fortsätter: ”Men vi mottar i våra troende hjärtan och med munnen medlaren mellan Gud och människa, människan Jesus Kristus, vars kött ges oss att äta och vars blod ges oss att dricka.”

Leo skriver i en predikan mot de s.k. eutychianerna, som förnekade Kristi sanna mänskliga natur följande: ”Du bör vid det heliga bordet kommunicera (ta emot nattvarden) på ett sådant sätt att du absolut inte kastar något tvivel på att det är Herrens verkliga kropp och blod du tar

emot. Ty det du tar emot med munnen är det som du också tror på. Ordet ’amen’ uttalas här förgäves av dem som förnekar vad man här får.”

Gregorius skriver om nattvarden och jämför det med påskalammet: ”Du skall lära dig vad Lammets blod är, inte genom att höra utan genom att dricka det. Detta blod stryks över varje dörrpost när det dricks inte bara med våra kroppsliga munnar utan också med vårt hjärtas mun.”

Beda skriver i en kommenterar till 1 Joh. utifrån Augustinus: ”Kristi kropp och blod gavs och utgjöts inte i de otrognas händer för att de skulle gå under, utan i de troendes mun för deras frälsnings skull.”

E. Kristus förenar sig med oss, inte bara i anden utan med sin kropp (s. 163).

Kyrillos säger att vi kan vara förenade med Kristus på tre olika sätt. Chemnitz sammanfattar dessa.

1. Föreningen genom tron då vi blir ett men honom och får del av den helige Ande, vilken genom hans nåd förnyar vår ande.

2. Föreningen som sker genom att vi blir lika honom i våra tankar, känslor och fromhet. Kyrillos använder det grekiska ordet *schésis* (σχέσις). Ordet betyder en nära relation, tillgivenhet. ... Detta syftar på vår gemenskap med Kristus i kärleken.

3. Men Kyrillos anger också ett tredje slags gemenskap som är skild från de två övriga. Denna gemenskap innebär att Kristus är i oss inte bara med sin Ande och sin gudom, inte bara med sin kropps makt och verkan, utan också med den kroppsliga och naturliga delaktigheten av hans kropp. Och för att denna förening inte skall begränsas enbart till inkarnationen säger Kyrillos att denna delaktighet äger rum i Herrens måltid.

Hilarius talar ännu tydligare i sin skrift om treenigheten. Han betonar följande två punkter:

1. ”Vi är i Kristus genom inkarnationen eftersom han som är född människa på ett oskiljaktigt sätt har tagit till sig vår kroppsliga natur, dock utan synd.”

2. Kristus är i oss på ett naturligt sätt eftersom han i den natur som han tog på sig från oss (som människa) också har förenat sig själv med oss genom delaktigheten av sin kropp i nattvarden. *Hilarius* egna ord lyder: ”Han har gett oss sin naturliga kropp utöver sin eviga natur i sakramentet genom delaktigheten av sin kropp. Så är Kristus i Fadern genom sin gudomliga natur, och vi är i honom genom hans fysiska födelse, och han är dessutom i oss genom sakramentens hemlighet.”

G. Kroppens uppståndelse och frälsning visas genom vårt deltagande i Herrens måltid (s.168).

Valentinus, Marcion och andra (villolärare) hävdade att bara själen kan få evigt liv. De menade att människans kropp... av naturen är ond och kommer från en ond gud. Den är så avskyvärd och förstörd att den inte kan ta emot pånyttfödelse, frälsning, odödlighet och evigt liv. *Irenaeus* och *Tertullianus* hävdade, att man inte kunde vederlägga denna villfarelse klarare och kraftfullare än genom läran om inkarnationen. Så säger *Irenaeus*:

”De har absolut fel som förnekar köttets frälsning eller pånyttfödelse. Ty detta skulle innebära att Herren inte hade försonat oss med sitt blod. Det skulle inte ha varit blod om det inte hade kommit från hans ådror och från det övriga av hans mänskliga natur. Denna har i sanning blivit Guds Ords kött. Han har försonat oss genom sitt blod och såsom aposteln säger: I honom har vi försoningen genom hans blod (Ef. 1:7).”

Detta är ett argument som baserar sig på inkarnationen. Men han har också ett annat argument utifrån läran om gemenskapen av Herrens kropp och blod i nattvarden, vilket han ofta upprepar.

Irenaeus skriver: ”Precis som brödet från jorden när det mottar Guds ord (the call of God) inte längre är vanligt bröd utan eukaristi, och då består av två delar: det jordiska och det himmelska – precis så är våra kroppar, när de får del av eukaristin som består av dessa två ting, inte längre underkastade förgängelsen utan äger hoppet om uppståndelse.”

Irenaeus skriver också: ”Kristus har vittnat om att bägaren som är ett skapat ting är hans blod, och han har bekräftat att brödet som är ett skapat ting är hans kropp, varifrån också våra kroppar får styrka. När därför den blandade kalken (man blandade ut vinet med vatten) och brödet mottar Guds ord så är eukaristin, d.v.s. Kristi kropp och blod där, från viken vår kropps natur får styrka och genom vilken den existerar. Hur kan de förneka att kroppen kan ta emot Guds gåva som är evigt liv då den får näring av Kristi kropp och blod och blir en lem i honom? Aposteln säger ju: ’...eftersom vi är lemmar i hans kropp, av hans kött och ben’ (Ef. 5:30, slutet av versen endast i vissa handskrifter; tydligen hos *Irenaeus*). Det är inte om en ande eller en osynlig människa han säger detta, ty ’en ande har inte kött och ben’ (Luk. 24:39), men han tala om det som är typiskt för en mänsklig varelse, som består av kött och nerver och som får näring av den bägare som är hans blod och det bröd som är hans kropp.”

Irenaeus framhåller att denna verkan äger rum därför att eukaristin består av två saker, de yttre symbolerna och Kristi faktiska kropp och blod. Våra kroppar tar inte bara emot den ena delen av eukaristin, utan båda delarna.

Om konsekrationen

Min kommentar: Vi kan också observera hur *Irenaeus* ovan som något självklart anger att närvaron av Kristi kropp och blod börjar när Kristi ord uttalas över brödet och vinet (konsekrationen). Han skriver ju:

(ur citat 1:) ”Precis som brödet från jorden när det mottar Guds ord (the call of God) inte längre är vanligt bröd utan eukaristi...”, alltså Kristi kropp och blod.

(ur citat 2:) ”När därför den blandade kalken och brödet mottar Guds ord så är eukaristin av Kristi kropp och blod där...”

Detta ska jämföras med Chemnitz egna citat, som tidigare anförts i denna artikel:

”Detta bröd som är närvarande här, är sedan det fått sitt namn från Gud, inte bara bröd utan samtidigt också Kristi kropp.” (s. 46).

Uttrycket ”få sitt namn av Gud” syftar uppenbarligen på att Kristus i nattvarden ger brödet namnet ”min kropp”, alltså på konsekrationen.

Vidare skrev Chemnitz:

”De andra fäderna framhåller att före konsekrationen finns det bara en substans där, nämligen brödet och vinet. Men när Kristi instiftelseord kommer till elementen, är inte bara en substans närvarande liksom tidigare, utan samtidigt också Kristi sanna kropp och blod, som Ambrosius säger (i *de sacramentis*, bok 4, kap. 4-5): ’Brödet är bröd före sakramentsorden. Men när Kristi ord tillkommer är det Kristi kropp’. Och på ett annat ställe: ’Innan Kristi ord (uttalas) är det en bägare full av vin och vatten. När Kristi blir verkande åstadkommer detta att det blod som har försonat människorna är där’.” (s. 156).

H. De ovärdiga får del av Kristi kropp men inte till sin frälsning (s. 171).

Denna punkt är särskilt viktig i kontroversen med de reformerta. Här visar det sig nämligen tydligt vilken slags närvaro dessa lär. *Calvin* och hans efterföljare påstod ju att Kristi kropp och blod verkligen var närvarande när man åt brödet och vinet, men vid närmare undersökning visar det sig att detta endast gällde trons andliga ätande av Kristi kropp, som endast befinner sig i himlen men inte i brödet. För sådana som saknade tron men deltog i nattvarden måste de reformerta tydligt säga att de bara åt bröd och vin. Denna punkt avslöjar alltså att även *Calvins* försök att tala om en närvaro

under bröd och vin i sak innebär detsamma som att helt och håller förneka Kristi kropps och blods fysiska närvara i brödet och vinet. *Chemnitz* understryker hur bedräglig denna undervisning var då de reformerta gång på gång bedyrade att de höll med lutheranerna om att Kristi kropp och blod ändå var närvarande i nattvarden. Men de menade något helt annat än vad Bibeln lär.

Chemnitz visar att kyrkofäderna lärde att Kristi kropp och blod rent objektivt är närvarande i nattvardsgåvorna oberoende av om nattvardsgästerna var troende eller ogudaktiga. Punkten om de ogudaktigas ätande var också särskilt viktig för *Luther*, därför att den avslöjade vad man verkligen trodde eller inte trodde om närvaron.

Chemnitz skriver: ”Ty de som äter ovärdigt äter en dom över sig, och det är säkert att deras själ inte andligen äter Kristi kropp och dricker hans blod... Frågan är därför vad som delas ut åt de ovärdiga i Herrens nattvard och vad de mottar när de äter, eftersom det är säkert att de andligen inte äter Kristi kropp och blod. Många av motståndarna menar att det bara är de yttre tecknen som som delas ut till de ovärdiga och att det endast är brödets och vinets element som de tar emot med sina munnar.

Men *Calvin* och hans efterföljare ser att instiftelseorden mycket starkt strider mot detta. Ty Kristus gjorde inte en dubbel instiftelse av nattvarden med en ordning för de värdiga och en annan för de ovärdiga. I så fall skulle han till *Petrus* ha sagt ord som verkligen betyder ’Tag och ät, detta är min kropp’, men till *Judas* skulle han ha sagt: ’Tag och ät. Detta är bara vanligt bröd.’ ... *Calvin* går med på att i bruket av nattvarden är det som *delas ut* till alla inte bara bröd och vin, utan samtidig Kristi kropp och blod. Men han menar att Kristi kropp och blod inte *tas emot* av alla, utan endast av de troende (kurs. av mig).

Om detta endast avser det *andliga* ätandet genom tron till frälsning, så är det sant. Men Calvin utvidgar det till att också gälla det *sakramentala* mottagandet, så att de som äter på ett ovärdigt sätt i nattvarden med sina munnar inte tar emot Kristi kropp och blod, utan endast bröd och vin...

Instiftelseorden stöder inte på något sätt en sådan tolkning. Calvin tvingas gå med på att Kristi kropp och blod både erbjuds och tas emot av alla deltagare i nattvarden tillsammans med symbolerna, ty det är uppenbart att det i instiftelsen inte bara finns ord som handlar om *utdelande* utan också ord av *mottagande* och *deltagande*: 'Tag, ät, drick' ” (s. 172, kurs. av mig).

Augustinus skriver: ”När vi behandlar sakramentets fullhet och helighet är det ingen skillnad när det gäller vad personen tror eller med vilken tro han tar emot sakramentet. Det är en mycket stor skillnad när det gäller hans frälsning, men i fråga om själva sakramentet är det inte någon skillnad alls. Ty det kan hända att en person tar emot sakramentet fullständigt och ändå har en fördärvad tro.”

Augustinus säger vidare: ”Frälsningen tillhör enbart dem som är goda, men sakramentet ges till både goda och onda i samma mån” (med goda och onda avses här troende och icke-troende).

Vad *Augustinus* menar med sakramentets fullhet förklarar han tydligt när han säger: ”Detta sakrament består av två element och två ting, nämligen de synliga elementen och de osynliga, vilka är vår Herre Jesu Kristi kropp och blod.”

Augustinus skriver om de ogudaktigas ätande: ”Om någon mottar sakramentet i Herrens måltid ovärdigt gör inte det faktum att han är ond sakramentet ont. Det är inte heller så att han inte tar emot (sakramentet) därför att han inte tror det till frälsning. Ty oavsett detta (om man tror eller inte) är det Herrens kropp och Herrens blod de tar emot, om vilka

aposteln säger: 'De som äter ovärdigt, äter och dricker en dom över sig' ” (s. 175).

”Citatet från Augustinus vilar på instiftelseordens fasta grund”, säger Chemnitz. ”Ty Kristus säger på samma sätt till både Judas och Petrus: 'Tag och ät, drick; detta är min kropp, detta är mitt blod.' Och betydelsen av dessa ord är densamma, nämligen att de hänför sig till eukaristins substans, oavsett om orden gäller de värdiga eller de ovärdiga. Därför bevisar också Augustinus utifrån sammanhanget hos Lukas att Judas verkligen var närvarande vid den första nattvarden tillsammans med de övriga apostlarna. Han mottog detsamma som de, även om han inte tog emot nattvarden till frälsning och välsignelse utan till sin egen dom” (s. 175f).

Samma tanke finns i *Basilius* liturgi: ”Handla så att ingen av er tar emot Kristi kropp och blod till dom och förtappelse.”

Chrysostomos skriver: ”Hur skall du, som med orena läppar och händer har vågat röra vi hans kropp, kunna stå inför Kristi domstol? Du skulle inte våga kyssa din (jordiske) kung med en oren mun. Men himmelens kung kysser du med en illaluktande själ” (s. 177).

Chemnitz till sist: ”Dessa yttranden visar tydligt vad fornkyrkan ansåg om de ovärdigas ätande, nämligen att de inte bara mottog de yttre elementen utan också Kristi sanna kropp och blod, fastän till sin dom... Fornkyrkan lärde alltså en sann och väsentlig närvaro, ett utdelande och mottagande av Kristi kropp och blod med brödet och vinet i Herrens måltid. Detta lärde fornkyrkan i all enkelhet, inte på grund av våra sinnen eller vårt förstånd eller på grund av naturens ordning, utan genom att helt enkelt hålla fast vid de ord som Kristus uttalade om brödet i nattvarden: 'Detta är min kropp' och om vinet: 'Detta är mitt blod.' ” (s. 181).

Forts. i nästa nr